

Sygn. akt III AUa 144/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Frańczak (spr.)
Sędziowie:	SSA Agata Pyjas - Luty SSA Halina Gajdzińska
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Dubis

po rozpoznaniu w dniu 19 września 2013 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **P. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.**

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie VII Wydziału Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 28 listopada 2012 r. sygn. akt VII U 2055/11

I. z m i e n i a zaskarżony wyrok w ten sposób, że stwierdza, iż wnioskodawca P. S. nie ma obowiązku zwrotu renty rodzinnej za okres od 1 czerwca 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r. oraz odsetek od nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 grudnia 2009 r. do 31 stycznia 2010 r. i od 1 listopada 2010 r. do 31 stycznia 2011 r. naliczonych do dnia wydania zaskarżonej decyzji, a w pozostałym zakresie oddala odwołanie,

II. o d d a l a apelację w pozostałej części,

III. koszty postępowania za obie instancje między stronami wzajemnie znosi.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. decyzją z dnia 21 lipca 2011 r. zobowiązał odwołującego się P. S. do zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej za okres od 1 czerwca 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r., od 1 grudnia 2009 r. do 31 stycznia 2010 r., od 1 listopada 2010 r. do 31 stycznia 2011 r. w kwocie 8.920,98 zł wraz z odsetkami za okres od 6 czerwca 2009 r. do 21 lipca

2011 r. w kwocie 1.679,02 zł, albowiem odwołujący się nie kontynuował nauki a samo posiadania statusu ucznia, słuchacza lub studenta nie przesądza o prawie do renty rodzinnej.

Odwołanie, które wniósł odwołujący się P. S., uwzględnił Sąd Okręgowy - Wydział VII Ubezpieczeń Społecznych w K. wyrokiem z dnia 28 listopada 2012 r. w ten sposób, iż zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że renta rodzinna P. S. przysługiwała w ciągłości do dnia 31 stycznia 2011 r. i w związku z tym nie jest on zobowiązany do zwrotu otrzymanego świadczenia (pkt I) oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz P. S. kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Sąd Okręgowy ustalił, iż P. S., ur. (...), pobierał rentę rodzinną po zmarłym ojcu wraz z matką B. S. od dnia 1 marca 2001 r. W 2006 r. B. S. zrezygnowała z renty na rzecz odwołującego się, który od tego czasu był wyłącznie uprawnionym do renty rodzinnej. W dniu 4 lutego 2009 r. P. S. rozpoczął naukę w 2 - letniej Policealnej Szkole (...) w K. na kierunku: technik obsługi turystycznej, a program ukończenia szkoły został określony na dzień 31 stycznia 2011 r. Zgodnie z regulaminem Szkoły nauka odbywała się w dwóch semestrach ustalanych każdego roku z tym, że semestr wiosenny w 2009 r. trwał od 1 lutego 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r. W semestrze wiosennym odwołujący się oddał wszystkie prace semestralne oraz przystąpił do jednego egzaminu semestralnego, a to „podstawy turystyki”, który zdał z wynikiem dobrym. Nie przystąpił natomiast do trzech egzaminów, które odbywały się w dniach: 10 i 25 maja oraz 6 czerwca 2009 r. W semestrze jesiennym trwającym od 1 września 2009 r. do 31 stycznia 2010 r. odwołujący się nie oddał wymaganych prac, ani też nie przystąpił do egzaminów semestralnych i od 1 września 2010 r. powtarzał semestr wiosenny, którego ostatecznie nie zaliczył. Równocześnie odwołujący się uczęszczał

1

na semestr jesienny, w trakcie którego na zajęciach był ostatni raz w dniu 23 października 2010 r. Odwołujący się został skreślony z listy słuchaczy z dniem 31 stycznia 2011 r. decyzją Rady Pedagogicznej Policealnej Szkoły (...) w K. z powodu niezaliczenia powtarzanego semestru. W sesji jesiennej odwołujący się miał podstawy do przystąpienia do egzaminów semestralnych z uwagi na pozytywne oceny z prac kontrolnych i wymaganą frekwencję.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy uznał, iż odwołanie zasługuje na uwzględnienie. Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności wskazał, że zgodnie z treścią art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: do ukończenia 16 lat; do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 roku życia, albo bez względu na wiek jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2. Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. W ocenie Sądu Okręgowego z powyższego przepisu wynika, iż do osiągnięcia przez dziecko 25 lat życia renta rodzinna przysługuje dziecku „do ukończenia nauki w szkole”. Stąd warunkiem sine qua non do otrzymywania renty rodzinnej jest nauka w każdej szkole, a więc również, tak jak w przypadku odwołującego się, w zaocznej szkole dla dorosłych. Sąd Okręgowy zaakcentował, że w myśl utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych renta rodzinna prawidłowo została wypłacona odwołującemu się do daty skreślenia go z listy słuchaczy, co nastąpiło z dniem 31 stycznia 2011 r. Pomimo nieregularnego uczęszczania na zajęcia - częściowo usprawiedliwionego przez szkołę -, odwołujący się miał podstawy do uzupełnienia egzaminów i prac semestralnych za semestr wiosenny i zimowy 2010 r. Natomiast od dnia 1 września

2010 r. zaczął powtarzanie semestru wiosennego, którego ponownie nie zaliczył i z tej przyczyny zgodnie z § 20 ust. 1 pkt 6 regulaminu Szkoły został skreślony z listy słuchaczy Policealnej Szkoły (...) w K.. Sąd Okręgowy wypuklił, iż kształcenie w szkole odbywało się w soboty i niedziele, a zajęcia były prowadzone w formie konsultacji zbiorowych (pierwsza to konferencja instruktazowa, a ostatnia przedegzaminacyjna). Ponadto regulamin Szkoły wymieniając przesłanki do skreślenia słuchacza z listy uczniów nie zawierał przypadku nieuczęszczania czy też

nieregularnego uczęszczania na zajęcia. Podstawą zaliczenia semestru było złożenie przez ucznia wymaganych prac semestralnych i zaliczenie egzaminów. Skoro odwołujący się miał formalno - prawne, wynikające z regulaminu Szkoły podstawy do zaliczenia wiosennego semestru, a równocześnie rozpoczął drugi semestr nauki, to zdaniem Sądu Okręgowego spełniał warunek „nauki w szkole”, o którym stanowi art. 68 ust.1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i dopiero skreślenie go z listy uczniów z dniem 31 stycznia

2011 r. uzasadniało pozbawienie odwołującego się prawa do renty rodzinnej. Z powyższych względów Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione i na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję w sposób opisany sentencją wyroku.

Apelację od wyroku wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, a to art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). W oparciu o tak sformułowany zarzut organ rentowy domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania. W uzasadnieniu apelacji organ rentowy w pierwszej kolejności podniósł, iż posiadanie wyłącznie statusu ucznia przy równoczesnym braku systematyczności nauki, pozytywnych rezultatów, frekwencji na zajęciach szkolnych przeczy istocie renty rodzinnej jako świadczeniu, którego celem jest zapewnienie środków utrzymania osobom kontynuującym naukę w celu uzyskania bądź podniesienia kwalifikacji umożliwiających samodzielne utrzymanie lub zaspokajanie potrzeb. Dlatego też prawo do renty rodzinnej przysługiwało odwołującemu się wyłącznie za okresy, w których wykazywał minimalną aktywność zmierzającą do końcowych rezultatów w postaci zaliczenia egzaminów. Na rzecz poprawności przedstawionego w apelacji stanowiska organ rentowy powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r., I UK 65/12, w którym uznano, iż pobieranie renty rodzinnej po ukończeniu 16 roku życia bezwzględnie wymaga kontynuowania nauki. Tym samym nie spełnia tego warunku samo zapisanie się do szkoły w celu uzyskania statusu „ucznia”. Skoro odwołujący się w okresach wskazanych zaskarżoną decyzją nie kontynuował nauki, to tym samym nie staniała podstawa do wypłaty mu renty rodzinnej, która jako świadczenie nienależna na podstawie art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych podlega zwrotowi.

W odpowiedzi na apelację odwołujący się wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych motywując swoje stanowisko tym, iż Sąd pierwszej instancji na podstawie ustalonego stanu faktycznego dokonał prawidłowej wykładni art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie trafnie zarzuca organ rentowy, iż wykładnia art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) nie prowadzi do wniosku, że wystarczającą przesłanką prawa do renty rodzinnej dziecka w wieku powyżej 16 lat jest formalne posiadanie statusu ucznia i dopiero osoba skreślona z listy uczniów traci prawo do renty rodzinnej. Sąd Najwyższy w cytowanym przez organ rentowy w uzasadnieniu apelacji wyroku z dnia 5 lipca 2012 r., I UK 65/12 (LEX nr 1231467) stwierdził, iż renta rodzina przysługuje dziecku „do ukończenia nauki w szkole”, co oznacza, że nie wystarcza sam formalny zapis i status ucznia (słuchacza) w szkole. Ważna jest przesłanka materialna świadczenia, gdyż funkcją renty rodzinnej jest zapewnienie świadczenia, gdy dziecko się uczy, zatem nie wystarcza sam tylko formalny status ucznia. Stąd nie można za przesadzający o statusie ucznia uznać zapisu w regulaminie Policealnej Szkoły (...) w K., że udział w zajęciach nie był obowiązkowy, gdyż o prawie do renty rodzinnej decyduje ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a ta wymaga nauki w szkole (art. 68 ust. 1 pkt 2). Pogląd wyrażony w wyroku z dnia 5 lipca 2012 r. Sąd Najwyższy konsekwentnie podtrzymuje w najnowszym orzecznictwie między innymi w wyrokach z dnia 3 sierpnia 2012 r., I UK 96/12 (LEX nr 1226829) oraz z dnia 19 lutego

2013 r., I UK 471/12 (LEX nr 1308053) oraz Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 14 marca 2013 r., III AUa 1035/12 (LEX nr 1298919).

Godzi się również zauważyć, co umknęło uwadze Sądu pierwszej instancji, iż odwołujący się od 2009 r. nieprzerwanie pozostaje w zatrudnieniu, a jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 kwietnia 1996 r., II UR 4/96 (OSNAPiUS 1996 nr 20, poz. 311) całokształt przepisów prawnych regulujących prawo do renty rodzinnej dla dzieci wskazuje, że zasadniczym celem tego świadczenia jest

dostarczanie środków utrzymania tym dzieciom pracownika (rencisty), które w związku z kształceniem się w szkole nie wykonują pracy stanowiącej źródło utrzymania. W wyroku tym podtrzymano wykładnię przedstawioną uprzednio w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1982 r., II URN 74/82 (OSNCP 1982 nr 11- 12, poz. 176) oraz z dnia 6 maja 1986 r., II URN 45/86 (PiZS 1986 nr 10-11, s. 83) i z dnia z dnia 6 września 2000 r., II UKN 699/99 (OSNAPiUS 2002 Nr 5, poz. 127).

Podkreślenia wymaga, że odwołujący się, co wynika z ustaleń stanu faktycznego, uczęszczał na zajęcia i uzyskiwał pozytywne oceny wyłącznie w semestrze wiosennym 2009 r., który zgodnie z regulaminem Szkoły trwał od 1 lutego 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r. Zaświadczenie wydane przez Policealną Szkołę (...) w K. z dnia 25 marca 2012 r. wskazuje, że w semestrze wiosennym P. S. oddał wszystkie prace semestralne, które zostały ocenione oceną dobrą i przystąpił do jednego z czterech egzaminów semestralnych, a w miesiącach wakacyjnych nie było organizowanych zajęć szkolnych. W tej sytuacji brak było podstaw do stwierdzenia, że w okresie od 1 czerwca 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r. odwołujący się nie zachował statusu ucznia w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i nie przysługiwało mu prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie przyjął, że okres pobierania nauki pojmowany jest szeroko i obejmuje nie tylko okres efektywnego uczestniczenia w zajęciach objętych programem danej szkoły, ale również okres wakacji, urlopu zdrowotnego czy też urlopu dziekańskiego dla studenta szkoły wyższej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia

3 października 2000 r., II UKN 739/99, OSNAPiUS 2002 nr 9, poz. 215; z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04 (OSNP 2005 nr 8, poz. 116). W tej sytuacji renta rodzinna przysługuje dziecku uczącemu się w szkole także w okresach przerw wakacyjnych.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wynika natomiast, aby odwołujący się posiadał statusu ucznia w pozostałych okresach objętych zaskarżoną decyzją organu rentowego. Powtarzając semestr pierwszy na kierunku technik obsługi turystyki, który rozpoczął się 1 września 2009 r. i trwał do 22 stycznia 2010 r. odwołujący się był tylko raz na zajęciach w dniu 14 listopada 2009 r. i na łączną liczbę 169 godzin dydaktycznych przewidzianą programem nauczania był obecny na 5 godzinach. Od 1 lutego 2010 r. odwołujący się rozpoczął naukę na kierunku technik handlowiec, gdzie w semestrze jesiennym był obecny na zajęciach tylko dwa razy, a

5

to w dniu 25 września 2010 r. oraz 23 października 2010 r. a ponadto nie złożył prac kontrolnych i nie przystępował do egzaminów semestralnych. W konsekwencji został skreślony z listy uczniów z dniem 31 stycznia 2011 r. W tym stanie rzeczy w okresach od 1 grudnia 2009 r. do 31 stycznia 2010 r., od 1 listopada 2010 r. do 31 stycznia 2011 r. organ rentowy prawidłowo przyjął, że odwołujący się nie ma statusu ucznia, ponieważ, jak zaakcentował Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 3 sierpnia 2012 r., I UK 96/12, dyspozycją art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest objęty przypadek „nauki w szkole” sprowadzający się wyłącznie do formalnego legitymowanie się statusem ucznia, jeżeli ubezpieczony nie wykonuje faktycznie obowiązków objętych programem nauczania oraz podejmuje pracę zarobkową w pełnym wymiarze, dysponując własnym źródłem utrzymania.

Kierując się rozważaniami dokonanymi powyżej Sąd Apelacyjny uznał, że odwołujący się nie ma obowiązku zwrotu renty rodzinnej za okres od 1 czerwca 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r., kiedy wykazywał wymaganą aktywność i uzyskał

pozytywne oceny z przedkładanych prac oraz odsetek od nienależnie pobranego świadczenia naliczonych do dnia wydania zaskarżonej decyzji. W kwestii odsetek Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 16 grudnia 2008 r., I UK 158/08 (OSNP 2010 nr 11 - 12, poz. 148). Zgodnie z treścią art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz.1585 ze zm.), osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Odesłanie do "prawa cywilnego" dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek, a nie zasad zwrotu nienależnego świadczenia. Nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego do oceny wymagalności, czy przedawnienia samego nienależnie pobranego świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301). Zasady określające zwrot takiego świadczenia ze względu na upływ czasu wskazane są w art. 138 ust. 4 i 5 ustawy o emeryturach, zaś żądanie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu według prawa cywilnego - art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.). Identyczne stanowisko co do wymagalności odsetek odnajdujemy również w wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 11 października 2012 r., III AUa 985/12 (LEX nr 1223386).

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c., art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

O kosztach postępowania za obie instancje orzeczono na zasadzie art. 100 k.p.c.